

OD MONARHIJSKE EKLEZILOGIJE PRVOG VATIKANSKOG DO SINODALNE CRKVE POD VODSTVOM PAPE FRANJE

Sažetak

Ovo je izlaganje slušačima ekleziologije na KBF-u u Sarajevu kod prof. dr. Hrvoja Kalema 8. 3. 2024. U prvom dijelu autor iznosi pregled dvaju eklezioloških udžbenika iz 1959.-1964. kada je on studirao teologiju, zatim izlaže kako je on napisao udžbenik *Crkva kao Božji narodi* 1976. u duhu Drugog vatikanskog sabora te daje kratak uvid u sinodalnu ekleziologiju pape Franje prema enciklikama *Laudato si* iz god. 2015. i *Fratelli tutti* iz god. 2020. Također kratko predstavlja Sinodu o sinodalnosti održanu u listopadu 2023. Kao umirovljeni profesor Novog zavjeta na KBF-u u Sarajevu sada se intenzivno bavim temom: „Smrt Isusova u Evanđelju po Luki“. Ipak, rado se odazivam profesoru dr. Hrvoju Kalemu da njegovim slušačima ekleziologije izložim svoj interes za ekleziologiju.¹

Udžbenik *De vera Christi Ecclesia* iz god. 1959. po kojem smo „gruvali“

Studirao sam teologiju kao vrhbosanski kandidat u Đakovu od listopada 1959. do veljače 1964. Tada smo imali na latinskom udžbenike iz dogmatike, moralne teologije i crkvenog prava. Za dogmatiku smo imali udžbenik na latinskom,² u kojem je građa za traktat *De vera Christi Ecclesia* izložena na 421 stranici. Traktat se sastojao od četiri dijela:

- Kristova Crkva obdarena nadnaravnim darovima (mistično tijelo, savršeno društvo, nezabludivost);
- bitni elementi Crkve (vlast - *potestas* naučavanja i upravljanja, članovi, misije);
- odnos između Crkve i države (tolerancija);³
- liberalizam i moderne slobode.

¹ Izlaganje kao gost na predavanju prof. dr. Hrvoja Kalema studentima ekleziologije na KBF 8. ožujka 2024.

² Adolphe TANQUEREY, *Synopsis theologiae fundamentalis* (Paris: 1959.).

³ U ekleziologiji prije Drugog vatikanskog sabora, traženo je da sekularna vlast štiti pravu religiju, tj. kršćanstvo u katoličkom obliku, a ostale da samo tolerira. Drugi vatikanski sabor je iz međunarodnog prava prihvatio pojam ljudskog dostojanstva te usvojio načelo da zbog ljudskog dostojanstva nitko ne bi trebao biti progonjen zato što je pripadnik određene Crkve ili vjerske zajednice niti silom odvratan od svoje vjere.

Naš profesor dr. Jakov Benković (koji je kao župnik u Đakovačkoj biskupiji u vrijeme Drugog svjetskog rata mudro izigrao ustašku vlast o obvezi da pravoslavci prihvate katolicizam ili se sele iz NDH) nije se strogo držao udžbenika, nego je na latinskom formulirao oko 30 teza o Crkvi, izlagao ih po skolastičkoj metodi: pojmovi, dokazi, pobijanje zamišljenih protivnika, sholiji ili primjena. Teze smo morali naučiti napamet na latinskom i položiti ih kao parcijalni ispit prije svečanih ispita pred komisijom. Sjećam se da je jedna od teza bila tada meni smiješna: „*Ecclesia est monarchia christocratica* - Crkva je kristokratična monarhija“. Tek petnaest godina kasnije, dok sam pisao poglavlje „Razvoj ekleziologije i svijest Crkve o samoj sebi“ za priručnik ekleziologije, mogao sam ovo povezati s borbom kršćanskih vladara u srednjem vijeku koji su se žestoko upletali u crkvene poslove, što je kod branitelja petrovske službe izazvalo teoriju o „dva mača“. Prema takvoj monarhijskoj ekleziologiji Papa izravno vrši duhovnu vlast, a kraljeve „delegira“ za svjetovnu vladavinu. O laicima i redovnicima u Crkvi nije bilo nijedne teze. Tada se operiralo pojmom Crkve kao savršenog društva (*societas perfecta*) u smislu da nije ovisna o građanskoj vlasti u vršenju svojeg poslanja. Monarhijska ekleziologija prevladala je kod katolika na Prvom vatikanskom saboru 1870. i ostala do nauka o kolegijalitetu biskupa na čelu s Papom u *Lumen gentium* 1964. Najviše je pridonijelo odstupanju od monarhijske ekleziologije to da je Drugi vatikanski naglasio kako su Papa i biskupi zakoniti poglavari, ali *služitelji* vjerničke zajednice i evangelizatori svijeta. Za oživljavanje kolegijaliteta biskupa posebno je zaslužan francuski dominikanac Yves Congar koji je zbog svojega „revolucionarnog“ pisanja bio progonjen, ali je njegova djela čitao Giuseppe Roncalli kao nuncij u Francuskoj te je kao papa Ivan XXIII. naredio da Congar bude pozvan za eksperta na Saboru.⁴ Na KBF-u u Zagrebu u vrijeme mogega redovnog studija, ekleziologiju je predavao dr. Đuro Gračanin, vrhbosanski svećenik. Dao je da njegovi studenti ciklostilom umnože njegova skripta⁵ jer je komunistička vlast zabranjivala tiskarama da štampaju teološka djela. U uvodu je protumačio kratku povijest ekleziologije i različiti smisao izraza „Crkva“, a zatim građu rasporedio na tri dijela:

- problem izvorne Crkve (osnutak, narav, oznake);
- problem prave Crkve (Petrova i Rimaska, Carigradska crkvena

⁴ Usp.: Mato ZOVKIĆ, „Služba biskupa u općoj i mjesnoj Crkvi“, u: *Crkva kao narod Božji*, 277-293.

⁵ Đuro GRAČANIN, *Crkva Kristova* (Zagreb: 1962.), 398 stranica - knjiga dostupna u biblioteci KBF-a Sarajevo.

zajednica,⁶ Crkvena zajednica protestanata, Rimokatolička Crkva identična s izvornom Crkvom);

- problem unutarnjeg ustrojstva Crkve (mistično tijelo, društveni organizam, značajke, nosioci i područje vlasti).

U veljači 1964., uz dopuštenje nadbiskupa M. Alaupovića, prešao sam na KBF u Zagrebu u vidu diplomiranja, magistriranja i doktorata teologije. Kada sam tražio temu i mentora za doktorsku disertaciju, prvo sam se obratio dr. Gračaninu i pitao, mogu li pisati o nadbiskupu Stadleru jer sam doznao da je jedna disertacija o njemu priređena na KBF-u u Ljubljani. Odgovorio mi je da je on slušao Stadlerove propovijedi kao srednjoškolac u Sarajevu, ali smatra da se o njemu ne može napisati teološka disertacija. Zatim sam se obratio dr. Ivanu Golubu koji se bavio poviješću teologije kod Hrvata i predložio da pišem o Josipu Pejačeviću, koji je bio profesor u Grazu i zato bih trebao tamo otputovati te istražiti njegovu pisanu ostavštinu. Kako mi ondašnja UDBA nije dala putovnicu, obratio sam se Tomislavu Šagi-Buniću koji je bio teolog nadbiskupa zagrebačkog Franje Šepera na Drugom vatikanskom saboru (1962.-1965.) i tada se zalagao za provedbu saborskih smjernica među hrvatskim katolicima.⁷ Predložio mi je temu „Obnova Crkve prema dokumentima Drugog vatikanskog sabora“, ako se mogu služiti komentarima na talijanskom, njemačkom, engleskom i francuskom. Zadavao mi je da pročitam važne knjige o saboru i pozivao me povremeno da obrazložim što sam u njima našao za važno. Ujedno mi je predložio da za *Sveske Kršćanske sadašnjosti*⁸ napišem pokoju recenziju pročitanih knjiga, kako bih javnosti pokazao da se bavim Saborom, što sam činio uz velikodušnu pomoć dr. Josipa Turčinovića, urednika, koji je završio studij kroatistike i doktorirao katoličku teologiju.

Disertaciju sam branio 15. listopada 1968. pred komisijom u kojoj je bio i Đuro Gračanin. On mi je službeno prigovorio što Crkvu nazivam sakramentom spasenja u Kristu jer da se to protivi definiciji Tridentskog sabora koji je odredio: „Ako tko kaže da ima manje ili više od sedam sakramenata, neka je izopćen!“ Odgovorio mu je član komisije profesor Bonaventura Duda da ne može dovoditi u kontradikciju učenje Tridentskog

⁶ U Gračaninovo vrijeme većina katoličkih ekleziologa zvala je Crkvom samo katoličku zajednicu, a ostali kršćani su „zajednice“ zato što ne priznaju Petrova nasljednika ili eventualno ne slave svih sedam sakramenata u svojoj liturgiji.

⁷ Usp.: Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, *Ali drugog puta nema. Uvod u misao Drugog vatikanskog koncila* (Zagreb: 1969.).

⁸ Časopis pokrenut 1967., prvenstveno objavljivao prijevode dobrih članaka sa stranih jezika, ugašen 2001.

i Drugog vatikanskog sabora, nego treba tražiti i prihvaćati kontinuitet. Odmah nakon obrane disertacije, nadbiskup Čekada me imenovao upraviteljem katedralne župe u Sarajevu gdje sam ostao do konca rujna 1969.

Moj udžbenik o ekleziologiji god. 1976.

Kada su biskupi BiH odlučili u proljeće 1969. ponovo otvoriti Vrhbosansku bogosloviju, nadbiskup Čekada zatražio je od hrvatskih isusovaca da na njoj nastave obavljati službe poglavara i profesora. Provincijal je odgovorio da mogu preuzeti službe poglavara i nekoliko profesora, ali da ne mogu dati profesora Svetoga pisma, i zato je potrebno da nadbiskup pošalje jednoga svojega svećenika na Papinski biblijski institut u Rimu. Na prijedlog Svećeničkog vijeća u prvom sastavu, nadbiskup je mene pitao jesam li spreman studirati biblijske discipline u Rimu, jer je uvjet za upis bio licencijat teologije te služenje francuskim, njemačkim i engleskim jezikom. Odgovorio sam da jesam i zato me koncem rujna te godine razriješio službe župnika.

U Rimu sam kroz tri godine postigao licencijat SP te u listopadu 1972. pozvan da pomažem dr. Rudolfu Römeru predavati biblijske predmete na Vrhbosanskoj teologiji. Iste jeseni pater Luka Lučić, koji je kroz tri akademske godine predavao fundamentalnu teologiju i ekleziologiju biskupijskim bogoslovima u Sarajevu, poslan je za profesora u misije u Zambiju. Nadbiskup Čekada zatražio je da ja preuzmem predmet ekleziologije. Na moj upit patru Lučiću, jesu li naši bogoslovi više konzervativni ili otvoreni, odgovorio je da nisu nijedno ni drugo, nego su raspoloženi za ono što odgovorni profesori izlažu. Tako se pokazala potreba da što prije napišem udžbenik kojemu sam dao naslov *Crkva kao narod Božji – katolička ekleziologija* (Zagreb: KS, 1976.). Kičma je tog udžbenika Dogmatska konstitucija *Lumen gentium* Drugog vatikanskog sabora, s time da sam mariologiju i eshatologiju ostavio za obradu u dogmatici, kako je kod nas običaj. Građu sam podijelio na 20 poglavlja, od čega sam tek sedamnaestom poglavljem dao naslov: „Petrov primat i papinska služba u Crkvi“. Kvalitetna novost saborske ekleziologije je novozavjetni pojam naroda Božjega u koji se ljudi uključuju vjerom i krštenjem u Krista uskrsloga. Novost je i dijalog s Crkvama koje imaju zakonite biskupe i svećenike te prema tome valjanu euharistiju, što su u našim krajevima pravoslavci, zatim dijalog s crkvenim zajednicama protestantskog usmjerenja, uz traženje onoga što nas povezuje. Smatrao sam potrebnim posvetiti doličan prostor laicima i redovnicima u Crkvi.

U knjizi se, nažalost, provuklo puno tiskarskih pogrešaka, ali su je tražili studenti katoličke teologije u bivšoj državi. Jedna šaljiva zgoda: neki bogoslov iz Đakova dokopao se moje elektroničke adrese i zamolio da mu poklonim jedan primjerak te knjige jer se više ne može nabaviti kod izdavača. Uzeo sam svoj primjerak i u Sarajevu odnio u ured za umnožavanje. Tamošnji djelatnik je pogledao naslov i brzo ustanovio da oni već imaju tu knjigu snimljenu. Odmah sam naručio 4 primjerka da mogu pokloniti i drugima koji eventualno zatraže.

Novi naglasci u gestama i smjernicama pape Franje

Osobno smatram da je najvredniji potez pape Benedikta XVI. bio slobodno odreknuće od službe 28. veljače 2013. nakon što je uvidio da više ne može plodno voditi Crkvu. Bio je to duhovni šok teozozima da razmišljaju kako će Crkva djelovati s jednim umirovljenim i jednim aktivnim Papom. Ja sam to pozdravio u prigodnom članku.⁹ Argentinski kardinal Jorge Mario Bergoglio, isusovac talijanskog porijekla, izabran je 13. ožujka 2013. i uzeo je ime Franjo najavivši u pozdravnom govoru da misli na ekološkog sveca Franju Asiškog. Prigodom desete obljetnice njegove službe kod nas i u svijetu pisano je o Franjinu poimanju Crkve i nastojanju da u znaku kontinuiteta provodi obnovu kakvu je zacrtao Drugi vatikanski sabor. Profesor pastoralne teologije na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu dr. fra Ivan Šarčević napisao o toj godišnjici sjajan pregledni članak.¹⁰

Franjine eklesiološke geste i smjernice možemo podijeliti na one prema unutra, izravno usmjerene katoličkim biskupima, prezbiterima i vjernicima laicima, i one prema van kao ruka ispružena na dijalog zajednicama i pojedincima drukčije ili nikakve vjere. I. Šarčević naglašava kako je papa Franjo donio iz Argentine južnoameričko iskustvo naroda i Ignacijevu duhovnost te to unosi u vršenje svoje službe. Šarčević ovako vidi pregled Franjine eklesiologije: „Bergoglioova nakana da izrazi crkvenost i to ‚u kontinuitetu‘ s Koncilom, radikalno je drukčija od razumijevanja pretkoncilske Crkve kao ‚gospodarice‘, u korist Crkve Božjega naroda,

⁹ Mato ZOVKIĆ, „Papino odreknuće od službe u duhu je saborskog učenja o Crkvi“, *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* 1 (2013.), 1-2

¹⁰ Ivan ŠARČEVIĆ, „Kerigmatska teologija pape Franje – fragmenti iz desetgodišnjeg pontifikata. Papa Franjo je otvorio Crkvu, učinio je transparentnijom, a time i ranjivijom, potrebnijom i Boga i ljudi“ (portal *Polis.ba* 13. ožujka 2023., 35 stranica s 13 fotografija – uvid 6. ožujka 2024. Usp. također: Roberto De MATTEI, „Vrhunac pontifikata pape Franje je ‚sinodalizam‘“, portal *Quo vadis Ecclesia*, 24. ožujka 2023., 4 stranice – uvid 6. ožujka 2024.

„obitelji“, zajednice (*communio*) svih naroda svijeta; Crkve „majke“ i „služiteljice“ čovjeku i svijetu. Ne zagovara on mlaku, neprepoznatljivu ili u zapečku bigotne poniznosti povučenu Crkvu, niti Crkvu sektu, neko suprotno svijetu paralelno društvo, nego upravo Crkvu usred svijeta, u poslanju, misionarsku Kristovu zajednicu, kao snažni moralni autoritet u društvu, kao aktivnu zajednicu koja se po svojim pojedincima i svojim manjim i većim strukturama umiješala u svijet, u patnje i radosti suvremenih ljudi.“¹¹

Papa Franjo u pastirskim pohodima odabire rubne kojima želi davati podršku. To smo doživjeli kada je 6. lipnja 2015. pohodio Sarajevo i o tome se na Googleu i danas mogu naći zapisi. Tako novinarka Gordana Sandić-Hadžihasanović piše: „Posjeta pape Franje Sarajevu bila je uistinu jedna višesatna lekcija – iskrena, emotivna, ispričana jednostavnim i blagim riječima, lekcija o miru i ljubavi, o skromnosti, o životu, suživotu, dijalogu, o dobroti i oprostu.“¹² Plod takva Papina pristupa svijetu je Enciklika o skrbi za prirodu kao zajednički dom *Laudato si* od 24. svibnja 2015. u kojoj je i pozvao na zalaganje kršćana i svih ostalih ljudi oko čuvanja prirodnih bogatstava koja Bog daje svim narodima svih naraštaja. Ona je brzo prevedena na hrvatski,¹³ a objavljeni su i brojni radovi o njoj.¹⁴ Za nas u BiH skrb za očuvanje vode, zraka i prirode ušla je u školski program za osnovne i srednje škole. To je motiv više da se katolički vjernici u duhu Papinih smjernica pridruže zalaganjima ostalih građana u ovoj zemlji.

Papa Franjo odazvao se na susret s predstavnicima muslimana u Abu Dhabiju 4. veljače 2019. gdje su potpisali Deklaraciju o ljudskom bratstvu.¹⁵ Papa je uz to 30. listopada 2020. objavio encikliku o bratstvu i

---

¹¹ Ivan ŠARČEVIĆ, *Art. cit.*, str. 10-11.

¹² Gordana SANDIĆ-HADŽIHASANOVIĆ, „Papa Franjo u Sarajevu: nikada više rata, mir je Božji plan za sve“, portal *Slobodnaevropa*, 6. jun 2015., str. 1. Članak obuhvaća 4 stranice.

¹³ FRANJO, *Laudato si*. Enciklika o brizi za zajednički dom (*Dokumenti 169*), Zagreb: 2015.

¹⁴ Usp.: „*Laudati si* - sažetak nove Papine enciklike“, *laudato si/Novosti/Vatikan*, 8 stranica. Mato ZOVKIĆ, „Odgoj za ekološku etiku i duhovnost“, *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* 4 (2016.), 4-10. Dirk ANSORGE, „Božja nježnost u svim stvorenjima: temeljna misao enciklike pape Franje *laudato si*, *Crkva u svijetu* 3 (2019.), 383-396. Zoran TURZA i dr. „Kako čitati encikliku pape Franje *Laudato si*. Od dijaloga do zajedništva i povezanosti“, *Diacovensia* 1 (2021.), 109-126.

¹⁵ Usp.: „Deklaracija o ljudskom bratstvu za mir u svijetu i zajednički suživot“, preveo Branko Jurić, *Vrhbosnensia* 1(2019.), 273-280. Mato ZOVKIĆ, „Muslimansko-katolička Deklaracija o ljudskom bratstvu prihvaćena u Abu Dhabiju 4. veljače 2019.“, *Vrhbosnensia* 1 (2019.), 331-357.

socijalnom prijateljstvu *Fratelli tutti*¹⁶ u kojoj poziva religiozne osobe različitih vjera na službu ljudskom bratstvu u svijetu. KBF Univerziteta u Sarajevu organizirao je 11. i 12. studenog 2021. simpozij na temu: „Religijski, društveni i kulturološki aspekti enciklike *Fratelli tutti*“. Osam izlaganja objavljeno je u *Vrhbosnensia* 2/2022. Jedno od njih je i dr. Nedžada Grabusa, profesora na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu i sarajevskog muftije.¹⁷

U Rimu je od 4. do 29. listopada 2023. održana sinoda o sinodalnosti na kojoj su sudjelovala tri biskupa iz RH i jedan iz BiH. Objavljen je prijevod sažetka u tri dijela.¹⁸ Prava novost bila je prisutnost žena među kardinalima i biskupima, kao i predstavnika anglikanaca, pravoslavnih i protestanata. U zajedničkom pismu Božjem narodu od 25. listopada 2023. sudionici sinode između ostaloga poručuju: „Da bi napredovala u svom razlučivanju, Crkva apsolutno mora slušati sve osobe, počevši od najsiromašnijih. Zato je s njezine strane potreban put obraćenja, koji je ujedno i put hvale: ‚Slavim te Oče, gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio malenima‘ (Lk 10,21)! Riječ je o slušanju onih koji nemaju pravo govoriti u društvu ili se osjećaju isključenima. Čak i iz Crkve. Slušanju ljudi koji su žrtve rasizma u svim njegovim oblicima, posebno, u nekim regijama, autohtonih naroda čije se kulture ismijavaju. Iznad svega, Crkva našeg vremena ima dužnost slušati, u duhu obraćenja, one koji su bili žrtve zlostavljanja od strane članova crkvenog tijela te se konkretno i strukturalno obvezati da se to više ne dogodi.“¹⁹ Ovdje je ključan izraz „razlučivanje Crkve“ koji papa Franjo preuzima iz Ignacijeve duhovnosti. Ovakvim razlučivanjem papa Franjo dovodi u pitanje moralni komoditet zapadnjaka, ali i tradicionalističku religiju Crkve.

Ivan Šarčević naziva kerigmatskom teologiju pape Franje jer izlazi ususret ljudima i među ljude te prednjači u oblikovanju Crkve koja služi. Zato mu je važno razumijevanje svijeta kao zajedničke kuće te čovječanstva kao braće i sestara. Šarčević misli da Papu ispravno razumije kada tvrdi da je budućnost Crkve zapravo budućnost sinodalnosti: „Kroz sinodalnost, Franji je stalo da kršćani i naši suvremenici shvate i dožive

¹⁶ Papa FRANJO, *Fratelli tutti. Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu* (Dokumenti 187), (Zagreb: 2020.).

¹⁷ Usp.: uvodnik toga broja, Hrvoje KALEM, „*Fratelli tutti* - enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu“, koji kaže kako su organizatori i autori priloga željeli dati doprinos brizi za svijet, bratstvo i prijateljstvo u svijetu „koji je naš zajednički dom“.

¹⁸ Usp.: „Objavljen prijevod sažetog izvješća sinodalne skupštine ‚Sinodalna Crkva u poslanju‘“, *ika.hkm* od 7. veljače 2024., 4 stranice; uvid 7. ožujka 2024.

¹⁹ „Sinoda - zajedničko Pismo Božjem narodu“, IKA, 2 stranice - uvid 7. ožujka 2024.

Crkvu kao Očev dom, kao majku jednakih braće i sestara, kao Kristovu zajednicu na usluzi vjernicima, kao Crkvu kojoj su granice otvorene da primi tražitelje doma i duhovnoga zavičaja, tražitelje braće i sestara, prijatelja, Crkvu koja je i klica i plod Božjega kraljevstva... Sinodalnost je znak da je Crkva univerzalna zajednica ljudi koji su otvoreni Isusu Kristu, i koji ljudima našega vremena čine privlačnim i bliskim, razumno kredibilnim Isusa čovjeka i prijatelja, i utjelovljeno Božje milosrđe za sve ljude, i to kroz konkretnu pomoć i solidarnost, počev od odbačenih.“²⁰

Zaključak s pitanjima za zajedničko razmišljanje

Teološki traktat o Crkvi u programu dodiplomskog studija katoličke teologije formalno je oblikovan početkom četrnaestog stoljeća, u vrijeme borbe kršćanskih vladara protiv Pape oko trošenja crkvenih dobara u političke i ratne svrhe te oko imenovanja prikladnih kandidata za biskupe. Bila je to monarhistička ekleziologija u kojoj je Papa prikazivan i branjen kao monarh zato što je nasljednik sv. Petra u upravljanju Crkvom koja je „općinstvo svetih“ i institucija spasenja. Vrhunac takve ekleziologije je Prvi vatikanski sabor s dvije dogme o Papi - prvenstvo crkvene jurisdikcije i nezabludivost pri naučavanju *ex cathedra* istina vjere i morala - ali je ona okončana Dogmatskom konstitucijom o Crkvi *Lumen gentium* 1964. Drugog vatikanskog sabora. Prema njoj Crkva su svi kršćani zato što su vjernici kršteni u Krista, prihvaćaju Stari i Novi zavjet kao knjigu objave i slave euharistiju kao spomen čin Kristove smrti i uskrsnuća, žrtvu i duhovnu gozbu sveopćeg naroda Božjeg. Ovaj traktat nosi rane razdoblja kroz koja je Crkva prolazila, ali i zvjezdane trenutke sinodalnog rješavanja problema pri izvršavanju zajedničkog poslanja.

Stojim na raspolaganju za pitanja i glasno razmišljanje o nekim od pitanja koje sam ovdje prikazao ili samo natuknuo, npr.:

- Kako povijesni događaji utječu na svijest Crkve o sebi samoj a time i na ekleziologiju?
- Kako uskladiti urastanje Crkve u pojedinu državu, narod i otvorenost za univerzalno bratstvo i sestrinstvo?
- Je li prvenstvena zadaća svećenika ukazivati na diktaturu relativizma, kako je govorio papa Benedikt XVI., ili pomagati muškarcima i ženama da uvide privlačnost i potrebu spasenja u Kristu?

Prof. dr. Mato Zovkić

²⁰ Ivan ŠARČEVIĆ, *Art. cit.*, 34-35.

FROM A MONARCHIC ECCLESIOLOGY OF VATICAN I TO A SYNODAL CHURCH GUIDED BY POPE FRANCIS

Summary

This is a guest lecture of the author to students of ecclesiology at Catholic Faculty of Theology in Sarajevo, upon the invitation of their Professor dr. Hrvoje Kalem on March 8th 2024. In his first point he delineates two ecclesiological manuals from time of his studies in 1959-1964, first by Adolphe Tanquerey, *Synopsis theologiae fundamentalis*, Paris 1959, second in Croatian by Đuro Gračanin, Zagreb 1962. Then he depicts his manual of ecclesiology, written in 1976 in the spirit of Vatican II with central concept of Church as the People of God. he also brings out an insight into 'synodal ecclesiology' of pope Francis, based on his encyclicals *Laudato si* from 2015, *Fratelli tutti* from 2020 and the Synod on synodality of October 2023. In conclusion he affirms that ecclesiology has marks of wounds from Church history but also regenerating impulses taken at Ecumenical Councils.